

hanem összegzésében igyekszik megfejtani annak motivációit is. Szintézisében utal arra, hogy ezt korábban változó színvonalon többen megkísérelték, de a különféle politikai koncepcióknak megfelelő történetirői „szekértáborokban”.

A recenzens véleménye szerint pedig a Hermann-féle – egyáltalán nem lekicsinylő értelemben vett – „szabadgyalogok” sokat tehetnek az efféle táborok megbontásáért.

Lenkefi Ferenc

KISS VENDEL (Szerk.)

KOMÁROM ÉS Klapka György 1848/49-BEN

Az I. Komáromi Napok alkalmából rendezett tudományos konferencia előadásai, 1992. április 26.

(Komárom, é.n. [1994] 132 o.)

Az immár több, mint két éve lezajlott konferencia jeles előadók jóvoltából Komárom és Klapka szerepét taglalta a szabadságharcban. Az előadássorozat, a kapcsolódó hadi- és politikai eseményekre is kitérve, fontos szerepet játszott abban, hogy a témakör a neki járó helyet kapja meg történeti tudatunkban. Megerősített abban a némileg „legendszagató” felismerésben, hogy Klapka Komárom nélkül könnyen csak a szabadságharc epizódszereplőjeként, horribile dictu: tucat-hőseként élne emlékezetünkben, s nem került volna még éltében az istenek lábainál ülő titánok közé.

Persze nem lett volna igazi konferencia az említett esemény – s ezzel egyáltalán nem akarom érdemeit a neki járónál jobban kisebbiteni –, ha nem akadt volna zászlóvivője Klapka naftalinszagú túlméltatásának. Hiszen az erőtől duzzadó, sasszárnyakat növesztett medve, vagy másként nézve, a medvetalpú „Doppeladler”, miért dűlta volna szét – bár jónéhány szúrás árán – a méhkest, ha a benn lakozó rajt cukros vízzel (ld. oltalomlevél) is csendes zümmögésre bírhatta? Így a mindig kompromisszumkész, s alapjában konfliktuskerülő, inkább elméleti taktikus Klapka élete legnagyobb alkujával válthatott belépőt a hősi Pantheonba, s arról is gondoskodott, hogy ott, eseti-irányított amnéziát mutató emlékirataival, lecövekelje magát. Az olvasó azonban nem a recenzens értnek gondolataira kíváncsi, hanem a konferencia előadás-füzérérről szeretne csipkedni.

Kecskés László Komárom erőrendszerének jelentősége a szabadságharcban c. előadásában szintézisszerűen tér ki a vár szerepére a hadieseményekben. A fontos történelmi csomópontokra utalva inkább méltatásra, mint a tények boncolására vállalkozott, de szándéka is az alaphangulat megadása lehetett.

Gráfel Lajos A komáromi erőrendszer a hadtörténeti várépítéssel tükrében címmel, igen szak- és tényszerű fejtegetéseiben, Komárom szerves építészeti fejlődésével ismertette meg közönségét. Ezekből világossá vált, hogy az erőrendszernek a mindenkori hatalom által központilag támogatott kiépítése törvényszerűen osztott rá kulcsszerepet a török háborúktól egészen a XIX. század utolsó harmadáig. Gráfel mellékelte alaprajzai jól szemléltetik a vár fejlődéstörténetét, s hasznosan egészítik ki megállapításait.

Csikány Tamás Adalékok a vártüzérség történetéhez címmel a fegyvernem szervezetét, szerepét taglalta Komárom aktív védelmi rendszerét ismerteti. Nem mulasztja el a komáromi tüzérség személyi állományának, kiképzésének, működésének fontos ismérveit sem feltárni, s számszerű kimutatásokkal – amelyek a rendelkezésre állt lövegarznál és kezelői meglehetősen erejét tanúsítják – teljesebbé tenni kiváló ismertetőjét.

Hermann Róbert, jó szokása szerint a leg-többet markolva, Klapka György tevékenysége 1848 márciusától 1849 január elsejéig, c. előadásával nyitja meg a sort, amelyben négy

kollégájával együtt kronológikus rendben tárgyalja a szabadságharc hadieseményeit, s bennük Komárom és Klapka szerepét. Hermann némi stilizálás árán saját, jól megérdemelt publicitását is kiterjeszthette, ugyanis jelen kiadvány bizonyosan avatottabb közönség kezébe került, mint a mai magyar bakák történeti ismereteit – a kiváló szerzőgárda ellenére tudomásom szerint mérsékelt sikerrel – tárgyító – életrajzi sorozat. A szerző igen tiszteletre méltó szándékkal nem elégszik meg Klapka nimbuszának öncélú nyesegetésével, hanem főleg hivatásbeli fogyatékosait ízléssel adatolva – nem vitatva azonban mégis kiemelkedő szerepét a szabadságharcban és Komárom falain – bizonyítja a kritikátlan hozsannázás szükségtelességét.

Az időszak bőséges eseményfolyamának és Klapka inkább sodortatásának, mint azt befolyásoló szerepének taglalása igen hasznosan egészíti ki ismereteinket a forradalom kezdetétől a januári krízisig.

Hajagos József, hasonlóképpen színvonalas tanulmányában, Tokajtól Tiszafüredig követi nyomon a politikai vezetést és a honvédsereg vergődését egészen a tavaszi kibontakozásig. Külön elismerésre méltó Görgei karrierje felívelésének és Dembinski katasztrofális szereplésének tényszerű tárgyalása, hiszen az ellenség mellett utóbbi okozta – ha jó szándékkal is – a legnagyobb kárt a szabadságharc ügyének. Magyarázatot kapunk arra, hogy Klapka nagyrészt Görgei barátságának és befolyásának köszönhető, hogy végig megmaradhatott a honvéd hadvezetés elitjében.

Pelyach István Az út Komáromba. Klapka György a tavaszi hadjáratban c. előadásában a diadalokról emlékezik meg, s egyúttal Klapka „mélyrepüléséről” – már ami ekkori, igencsak kiegyensúlyozatlan szereplését illeti. Egyenesen következett ebből felfelé buktatása a komáromi parancsnokságig, s az örökkévalóságig.

Katona Tamás Komárom, 1849. július 2–11. c., inkább hangulatfestő felszólalása némileg elüt az eddig megszokott stílustól. Kissé zavaró, minden bizonnyal a kötetlen előadás spontaneitásából fakadó, néha profán szóhasz-

nátával emberközelpel hozza az eseményeket. A stratégiai helyzet, a Komárom alatti ütközetek és a délvidéki levonulás előkészületeinek tárgyalása során utal arra, hogy Klapka Komáromban került végre arra a helyre, ahol hasznosan kamatoztathatta posztjának megfelelő inkább defenzív – a megelőző csapás kellő időben történő alkalmazását sem kizáró – képességeit.

Kedves Gyula az 1849. augusztus 3-i kitérését, a szabadságharc utolsó győztes csatáját taglalva megerősíti, hogy Klapka és Komárom dicsősége itt teljesedett ki, hogy azután az erőfeszítések október 2-án legalább itt meghozzák gyümölcsüket. Az ostromgyűrű időleges megroppantása, ill. a cs. kir. haderő lekötése bizonyította, hogy a körülzárt erőd távlati, s feltehetően nagy véráldozatokkal járó hódoltatása helyett célravezetőbbek az ostromló presztízset ugyan csökkentő, de az óhajtott eredményt biztosító tárgyalások.

A szerző Mellékletében, amelyben az augusztus 3-i kitérés hadrendjét közli, szintén alátámasztja a kis haderő figyelmen kívül hagyásának kockázatos voltát.

Szénássy Zoltán Klapka tábornok, Komárom hős védője c. emelkedett, de annál sematikusabb dicshimnusz a némiképp a pár évvel ezelőtti ünnepélyek hangulatát festi – bár hasonlókra az igen közeli múltban is akad példák. Álláspontja Klapka és Komárom szerepéről természetesen tiszteletben tartandó – s ezt másodlagos, értsd: könyvészeti forrásokkal is igyekszik alátámasztani –, de többek között abban a tekintetben sem meggyőző – amint azt Hermann is vitatja, s bizonyítja –, hogy a vár 1848 szeptemberi átvétele egyedül Klapka dicsősége volna. Tanulmányának színvonala a kapituláció előzményeinek, s tényének tárgyalása során emelkedik ugyan, ám mégis marad a sejtetem, hogy szereplése nagyrészt buzgó lokálpatriotizmusának, s jószándékú dilettantizmusának köszönhető.

A kiadvány vitathatatlan értékét emelik, s a szerkesztő és a kiadványtervező ízlését dicsérik a kötet végén reprodukált képmelléletek is.

Lenkefi Ferenc